IL-BAGĦAL TA' L-IMREWĦA

Raymond Galea

Fil-gżejjer Maltin insibu erba' speċi ta' Buful jew Bgħula li huma residenti, jiġifieri li nsibuhom magħna s-sena kollha. L-iżgħar fost dawn huwa l-Bagħal ta' l-Imrewħa jew kif isibuh f'ċerti postijiet ta' Malta, iż-Żippu. Dan l-aħħar isem ġej mill-għanja karatteristika tar-raġel. Dan igħanni *żipp-żipp-żipp* għal diversi drabi waqt li jkun qiegħed itir fuq it-territorju tiegħu jew minn fuq xi wajer ta' l-elettriku jew mill-quċċata ta' siġra. Il-Bagħal ta' l-Imrewħa jgħanni l-aktar fl-istaġun tar-rebbiegħa, li huwa ż-żmien li fih ikun qiegħed ibejjet. Meta jkollu s-sieħba fil-viċin ma jiqafx mill-għanja tiegħu, u spiss tarah nieżel u tiela' fil-ħaxix fejn ikun hemm hi.

Fix-xitwa ma tantx iħobb igħanni, iżda meta toħroġ ġurnata sabiħa bix-xemx mhux l-ewwel darba li tisma' lil dan l-għasfur. Ġeneralment aktar tisimgħu milli tarah billi huwa żgħir u jħobb jittajjar xi ftit fil-għoli.

Il-Bagħal ta' l-Imrewħa (*Fan-tailed warbler)* huwa twil madwar 10 ċm mill-ponta ta' munqaru sal-ponta ta' denbu. Dan għandu l-partijiet ta' fuq ta' ġismu kannella safrani b'ħafna rigi suwed, minbarra l-parti t'isfel tad-dahar. Minn taħt il-kulur ikun abjad safrani. Kemm l-isem bil-Malti kif ukoll dak bl-Ingliż ġejjin mill-fatt li d-denb ta' dan l-għasfur huwa qasir u ġej fit-tond, li meta jiftħu jiġu qisu mrewħa. It-truf tad-denb huma suwed bi dbabar bojod. Huwa diffiċli biex tagħraf mara minn raġel. Fir-rebbiegħa r-raġel ikollu ħalqu iswed tuta minn ġewwa, filwaqt li tal-mara ma jkunx. Din hija differenza li ma tistax tosservaha meta l-għasfur ikun fil-beraħ. Biss bi ftit esperjenza wieħed ikun jista' jgħid bejn mara u raġel mill-marki li jkollhom fuq ir-ras.

Il-Bagħal ta' l-Imrewħa huwa minn ta' l-ewwel li jibda jaħseb għall-bejta tiegħu. Mill-bidu ta' Frar speċjalment fi ġranet sbieħ tibda tara lir-raġel jgħanni fuq it-territorju tiegħu u jibda jagħżel xi postijiet fejn jibni l-bejta tiegħu. Huwa jibni l-qafas ta' barra tal-bejta u jekk isib mara li taċċettah, din tkompli tibniha minn ġewwa. Hija ħaġa komuni li f'dan iż–żmien tara lil dawn l-agħsafar b'xi biċċa suf bajda jew b'materjal ieħor f'ħalqhom ġejjin u sejrin fejn tkun qiegħda tinbena l-bejta. Ġeneralment il-bejta tkun qrib ħafna ta' l-art u tkun moħbija sewwa qalb il-ħaxix. Minn barra tkun magħmulha minn suf tan-nagħaġ jew suf ta' pjanti niexfa u għanqbut. Minn ġewwa l-mara tiksiha bil-ħuxlief u fuqu tagħmel kisja oħra ta' suf ta' pjanti niexfa. Il-forma tagħha tkun qisha flixkun żgħir b'għonq wiesa'.

Il-mara tbid minn tliet sa sitt bajdiet. Il-kulur tagħhom ivarja minn abjad pur sa ċelesti ċar ħafna: ġieli jkunu ttikkjati bl-aħmar jew bil-kannella. Il-mara biss tieħu ħsieb biex issaħħan il-bajd għal madwar tlettax-il ġurnata. Meta jfaqqsu, il-frieħ ikunu egħriewen. Il-mara żżoqq lill-

frieħ b'insetti żgħar għall-ewwel. Meta jibdew jikbru hi titmagħħom xi ġurati, mazzarelli, ħanfus, brimb u dud ieħor li hija ssib. Il-frieħ itajru wara xi ġimgħatejn. Sfortunatament, ħafna mill-bejtiet tal-bidu ma tantx ikunu suċċess. Dan minħabba li fi Frar u Marzu tkun għadha tagħmel il-kesħa u anke x-xita: b'konsegwenza jmutu l-frieħ fil-bejta.

Il-Bagħal ta' l-Imrewħa huwa poligamu. Dan ifisser li r-raġel ikollu aktar minn mara waħda tbejjet fit-territorju tiegħu. Xi kultant jista' jkollu sa ħames nisa. Kull waħda minn dawn ġeneralment tbejjet sa tliet darbiet fi staġun wieħed. Minn osservazzjonijiet li saru ġie nnutat li xi frieħ minn tal-bidu (ta' Frar jew Marzu) nstabu jbejtu fl-istess sena għall-ħabta ta' Lulju u Awissu.

Dan l-għasfur beda jbejjet f'Malta fil-bidu tas-snin sebgħin. L-ewwel bejta tiegħu nstabet f'għalqa biż-żergħa fix-Xemxija fl-1973, u dik is-sena stess xi frieħ li kienu għadhom kif tajru dehru jittajru fil-post fejn illum hemm ir-riserva ta' l-Għadira. Minn dakinhar, dan l-għasfur baqa' jiżdied kull sena u issa tant infirex li nsibuh ibejjet kważi madwar Malta kollha, saħansitra viċin ħafna ta' l-abitat. F'Għawdex instabet l-ewwel bejta fl-1975 u hemmhekk ukoll infirex, iżda mhux daqs f'Malta.

L-aktar postijiet li jħobb il-Bagħal ta' l-Imrweħa huma nħawi umdi bħall-Għadira u s-Salina, u egħlieqi fejn ikun hemm iż-żergħa, bħal qamħ u xgħir. Qalb il-weraq ta' dawn il-pjanti dan l-għasfur isib post tajjeb għall-bini tal-bejta. Post ieħor favorit tal-Bagħal ta' l-Imrewħa huma l-widien fejn jikbru pjanti baxxi bħas-simar.

Għall-ħabta ta' nofs Awissu meta l-istaġun tan-namur u tal-bejtiet ikun kważi għadda, il-Bagħal ta' l-Imrewħa ifittex l-aktar widien miftuħa b'ħaxix għoli fejn ikun jista' jqatta' l-lejl. Postijiet bħall-Wied ta' Għajn Riħana u l-Wied tal-Fiddien huma mill-aktar imfittxija. Ġieli jkun hemm 'il fuq minn ħamsin wieħed f'roqgħa żgħira jittajru qalb il-ħaxix meta dawn ikunu qegħdin jinġabru biex jorqdu qabel jidlam.

Wieħed mill-egħdewwa tal-Bagħal ta' l-Imrewħa huwa s-Serp l-Iswed (*Western Whip Snake*). Billi l-bejta tkun viċin ħafna ta' l-art hu faċli għas-serp biex jixxabbat u jiekol il-frieħ jew il-bajd minn ġo fiha. Naturalment kulħadd irid jiekol biex igħix, u din hija parti mis-sistema ekoloġika. Il-problema hija li dawn is-sriep qegħdin dejjem jiżdiedu għax ma baqax predatur li jiekol lilhom. Il-ftit tajr tal-priża li jikluhom jinqatlu hekk kif jaslu f'pajjiżna.

Għadu ieħor ta' dan l-għasfur u ta' agħsafar oħra li jbejtu viċin ta' l-art huma l-mogħoż u n-nagħaġ li jkunu qegħdin jirgħu. Dawn igħaffġu u jieklu l-pjanti ta' madwar il-bejtiet.

Sfortunatament għad hawn xi kaċċaturi li jew għall-kurżità jew forsi għal xi kollezzjoni privata ta' agħsafar ibbalzmati, jew anke għal xejn b'xejn, jisparaw fuq dan l-imsejken għasfur li jkun qiegħed jittajjar u jsebbaħ il-kampanja Maltija bl-għanja tiegħu. Hawn ta' min isemmi li kull għasfur li jbejjet f'Malta, bħall-Bagħal ta' l-Imrewħa, huwa mħares bil-liġi u ħadd ma jista' jiddisturbah b'xi mod jew ieħor.

❑

Raymond Galea